

О.М. СУПРУН, доктор економічних наук, професор кафедри

*Є.І. ВЕЛИЧКО, аспірант**

І.С. ІВАНІКОВА, студентка магістратури

Харківський національний аграрний університет

ім. В.В. Докучаєва

Вплив цінових чинників на виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах

Постановка проблеми. Сільське господарство України залишається однією з найважливіших галузей економіки країни, оскільки забезпечує не лише валютні надходження, а й гарантує продовольчу безпеку держави. Особливе значення в цьому зв'язку має м'ясо-молочна продукція, що є основою повноцінного продовольчого забезпечення населення.

Останні урядові новації не знизили податковий тиск на вітчизняного сільськогосподарського виробника безпосередньо, а на певний перелік пов'язаних обставин – опосередковано.

У зв'язку з цим, на наш погляд, дослідження останніх таких взаємозв'язків є цікавим та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності сільськогосподарського виробництва досліджували вітчизняні та іноземні вчені П.Т.Саблук [8], Ю.О.Лупенко [3], В.Я. Месель-Веселяк [4], В. Ємцев [2], М.Й.Малік [5], П.І.Гайдуцький [1], О.Г.Шпикуляк [9], О. Perekhozhuk [12], J. Priekulis, J. Latvietis [13], R. Riester, M. Hartl, J. Dick [15] й інші, але вони залишаються до кінця не розв'язаними та потребують подальшого вивчення.

Мета статті – обґрунтування необхідності цінового і фіскального стимулювання розвитку виробництва молока на довгостроковий період.

Виклад основних результатів дослідження. Світове виробництво молока остан-

ню чверть століття стабільно збільшується у середньому на 3% за рік, водночас в Україні спостерігається зменшення його виробництва та втрата позицій на світовому ринку. Так, якщо у 1990 році частка України у світовому виробництві молока сягала 4,51% і країна знаходилася на п'ятому місці у світовому рейтингу, то нині займає лише 11 позицію із часткою 1,41% [2]. За даними Державної служби статистики, станом на 1 липня 2015 року в Україні нараховувалося 4428 тис. гол. великої рогатої худоби, в тому числі 2271,9 тис. корів, що відповідно на 7,5 та 6,4% менше від аналогічної дати минулого року.

Такі тенденції зумовлюють необхідність з'ясування й виявлення перспектив подальшого розвитку чи занепаду молочної галузі країни.

За останні два роки в Україні відбуваються суттєві зміни в напрямі підвищення фіскального навантаження на вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника. Але крім збільшення розміру єдиного податку, підвищення нормативної грошової оцінки землі, нового порядку адміністрування ПДВ, відшкодування пільгових пенсій механізаторам, тваринникам і багатодітним матерям, аграрії продовжують відчувати на собі дію різного роду негативних чинників, викликаних несприятливою кон'юнктурою ринку, значною заборгованістю молокопереробних підприємств за здане молоко та зниженням купівельної спроможності населення,

Дані тенденції суттєво впливають на сільське господарство й особливо згубні для молочної галузі, яка ще залишається рентабельною в тваринництві, але виробники цієї

* Науковий керівник – О.М. Супрун, доктор економічних наук, професор.

© О.М. Супрун, Є.І. Величко, І.С. Іванікова, 2015

продукції все частіше не одержують запланованих прибутків.

Дослідження ефективності молоковиробництва можливо розглянути на прикладі сільськогосподарських підприємств і ринку молока Харківщини. Департамент агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації на виконання ст. 2 п. 4 Указу Президента України від 28 грудня

2005 року № 1867 про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року "Про стан агропромислового комплексу та заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки України" регулярно доводить до відома сільськогосподарських товаровиробників Харківщини інформацію про ціни попиту й пропозиції, що склалися на аграрному ринку (табл. 1).

1. Оперативна інформація щодо рівня закупівельних цін на молоко по молокопереробних підприємствах області на позабіржовому ринку станом на 10.07.2015 року

№ з/п	Назва підприємства	Закупівельні ціни від сільгоспідприємств на молоко I гат., грн/т (з ПДВ)	
		мін	макс
1	ТОВ «Богодухівський молокозавод»	4200	4800
2	ТОВ «Малороганський молочний завод»	4200	4350
3	ТОВ «Лозівський молочний завод»	4500	5000
4	ПАТ «Нововодолазький молочний завод»	4200	4400
5	ТОВ «С-Транс» (Зміївський молочний завод)	4200	4650
6	ПрАТ «Чугуївський молочний завод»	4600	5000
7	ПАТ «Куп'янський МКК»	4350	4800
8	Філія ВАТ «Вімм-Білл-Данн Україна»-«Харківський молочний комбінат»	4800	5050
9	ТОВ «Балмолоко»	4000	4500

Джерело: Систематизовано авторами на основі інформації Харківської ОДА [9].

Як показали дослідження, на ринку переробки молочної продукції Харківської області склалася олігопольна конкуренція. Вона діє на ринку, який має невелику кількість покупців, а саме – на Харківщині існує дев'ять молокопереробних підприємств, до яких надходить більша частина виробленого молока в області.

Під олігополією розуміють ринковий стан, в якому домінують кілька фірм-виробників однорідної продукції, кожна з

яких виробляє значну частину і своєю поведінкою впливає на ринкову ціну. Частка кожного з молокопереробників Харківщини є досить великою, що дає змогу впливати на ринок, але загалом ціна на продукцію залежить від їхніх спільних дій. Тому кожний олігополіст розробляє цінову політику не тільки відносно споживачів, а зважаючи також на дії інших переробників – учасників даного ринку.

2. Рівень закупівельних цін на молоко по Харківській області (з 16.07.2012 р. по 14.07.2015 р.)

Дата	Ціна грн/т		Дата	Ціна грн/т		Дата	Ціна грн/т	
	мін	макс		мін	макс		мін	макс
16.07.2012	2940	3050	27.09.2013	4240	4440	07.04.2014	4250	5000
07.09.2012	2880	3160	15.10.2013	4300	4450	29.04.2014	4100	4700
25.02.2013	4050	4560	21.10.2013	4300	4700	04.07.2014	3900	4100
04.03.2013	3960	4560	28.10.2013	4300	4700	11.07.2014	3900	4100
01.04.2013	4150	4700	25.11.2013	4320	4800	04.08.2014	3900	4100
29.04.2013	4100	4460	02.12.2013	4320	4800	29.12.2014	4450	5000
27.05.2013	3900	4100	21.01.2014	4350	5200	26.01.2015	4450	5200
03.06.2013	3960	4560	27.01.2014	4350	5200	02.02.2015	4400	5100
08.07.2013	3700	4040	10.02.2014	4350	5300	28.04.2015	4850	5400
29.07.2013	3700	4030	04.03.2014	4400	5470	22.06.2015	4100	4760
05.08.2013	3700	4030	17.03.2014	4400	5450	14.07.2015	4350	4800

Джерело: Систематизовано авторами на основі Протоколів узгодження цін з виробництва молока у Харківській області.

Як видно з даних таблиці 2, за останні три роки рівень закупівельних цін на молоко значного підвищення не зазнав. Крім того, середня ціна на молоко не піднімається вище 4,8 грн/кг із початку 2013 року. Порівнюючи середню ціну 29.07.2013-го із 14.07.2015 роком можна зробити висновок, що вона зросла лише на 15,5%, тоді як рівень інфляції в Україні за цей період, за даними державного управління статистики, становить близько 60% [11].

Закупівельна ціна на молоко в літній період знижується, що пов'язано переважно із сезонним збільшенням обсягів його виробництва (табл. 2). Це звичайна ситуація для України, оскільки держава самоусунулася від регулювання даного питання.

Незважаючи на положення, відображені в коаліційній угоді, стосовно збереження оподаткування АПК на старій податковій базі, урядом ініційовані зміни у системі оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Так, на виконання статті 289 Податкового кодексу України [6] проведено індексацію нормативної грошової оцінки земель, яка використовується для визначення розміру земельного податку й орендної плати за земельні ділянки, а саме – внесено зміни Законом від 27.03.14 р. № 1166-VII «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» й введено коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь станом на 1 січня 2015 року – 1,249. Крім того, з 1 квітня 2014 року мінімальний розмір орендної плати за землею однаковий для всіх – не менше 3% нормативної грошової оцінки. Тобто, база оподаткування земельним податком та орендною платою за земельні ділянки у 2015 році порівняно з 2014 роком зросла на 25%, а також фіксований сільськогосподарський податок (єдиний податок IV групи) збільшився в 20 разів, що негативно вплинуло на ефективність виробництва.

Також із 1.01.2015 року Законом України від 28.12.2014 року № 71 – VIII внесено зміни до Податкового кодексу та відмінено пільгу для платників єдиного податку (ФСП) щодо відшкодування фактичних витрат на виплату й доставку пільгових пен-

сій, причому відшкодуванню підлягають не лише пенсії механізаторів і доярок, а також пенсії жінок, які працювали у сільськогосподарському виробництві, досягли 50-річного віку й виховали п'ятеро та більше дітей. І хоча дані витрати віднесено до загальногосподарських, відшкодувати їх доводиться за рахунок коштів, одержаних від реалізації молока.

Порядок призначення таких пенсій затверджено постановою КМУ від 16. 05. 92 р. № 244 та передбачає, що право на пенсію на вказаних умовах мають жінки, зайняті на постійній роботі в сільськогосподарському виробництві незалежно від форм власності й господарювання.

Водночас у жодному із вищезгаданих нормативно-правових актів не передбачено пропорційного відшкодування Пенсійним фондом України витрат на таку пенсію сільгоспідприємствам, в яких працювали жінки зазначеної категорії.

Таким чином, надходження коштів від реалізації, зокрема молока, не збільшуються та не відповідають рівню інфляції, а фіскальне навантаження значно зросло. Крім того, все частіше доводиться чути про можливе скасування з 1 січня 2016 року пільгового режиму оподаткування ПДВ, зняття мораторію на продаж землі, що також не додає оптимізму вітчизняному виробникові сільськогосподарської продукції.

У молочному виробництві основними факторами прибутковості є низька собівартість і висока ціна реалізації молока.

Оскільки ціна молока за останні три роки фактично не збільшується, основним фактором прибутковості залишається зниження собівартості. Але крім її основних складових: корми, заробітна плата, відтворення маточного поголів'я та інших, суттєво на формування витрат, а отже, і собівартості, в тому числі й молочної галузі, впливають безсистемні законодавчі зміни.

У випадку, якщо така ситуація зберігатиметься на ринку молочної продукції протягом наступних років, Україна ризикує втратити значну частину поголів'я корів у зв'язку зі зниженням рентабельності виробництва молока. Адже загальновідомо, що будь-якою діяльністю вигідно займатись,

якщо вона приносить прибуток, і молочне скотарство тут не є винятком.

Висновки. На ринку переробки молока зберігається олігопольна конкуренція, від якої страждають безпосередньо виробники молока.

Ціна молока не підвищується пропорційно інфляції, а часті зміни в законах, відсутність конструктивного державного регулювання призводять до зниження ефективності

сільськогосподарського виробництва взагалі та молочного скотарства зокрема.

Із метою підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва необхідно розробити стратегію розвитку вітчизняного сектору аграрної економіки на довгостроковий період і прогнозувати запропоновані зміни щодо ефективності їх впливу на аграрне виробництво.

Список використаних джерел

1. *Гайдуцький П.І.* Незалежна економіка України / П.І. Гайдуцький. – К.: Інформ. системи, 2014. – 528 с.
2. *Ємцев В.* Розвиток світового ринку молока в існуючому конкурентному середовищі / В. Ємцев // Продовольча індустрія АПК. – 2014. – № 6. – С. 7-11.
3. *Лупенко Ю.О.* Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: моногр. / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, Л.В. Білосор, І С. Гончаренко; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". – К.: ННЦ "ІАЕ", 2014. – 514 с.
4. *Месель-Веселяк В. Я.* Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / В.Я. Месель-Веселяк, Ю.О. Лупенко. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
5. *Малік М.Й.* Монографічне дослідження системи оподаткування у сільському господарстві України / М.Й. Малік // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 149-150.
6. Податковий кодекс України / Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Про Порядок нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів / Закон України від 27.01.2006 р. №18/15/21/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. *Саблук П.Т.* Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 3-16.
9. *Шпикуляк О.Г.* Інституції аграрного ринку: моногр. / О.Г. Шпикуляк. – К.: ННЦ "Ін-т аграр. економіки", 2009. – 480 с.
10. Інформація Харківської ОДА. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/>.
11. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. *Perekhozhuk O.* Marktstruktur und Preisbildung auf dem ukrainischen Markt für Rohmilch / O. Perekhozhuk. – Leibniz-Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa, 2007. – 289 s.
13. *Priekulis J.* Economic profitability of milk production [Electronic resource] / J. Priekulis, J. Latvietis // Engineering for rural development. – 2009. – P. 81–85. – Mode of access: tf.llu.lv/conference/.../14_Juris_Priekulis.pdf.
14. *Perekhozhuk O.* Marktstruktur und Preisbildung auf dem ukrainischen Markt für Rohmilch / O. Perekhozhuk. – Leibniz-Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa, 2007. – 289 s.
15. *Riester R.* Milch: Agrarmärkte 2009: Jahresheft / R. Riester, M. Hartl, J. Dick. – Stuttgart, 2010. – S. 202–234.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2015 р.

Новини АПК

Обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство зросли на 18,1%

«Протягом січня-вересня обсяги капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство становили понад 17,2 млрд грн, що більше минулорічного показника на 18,1%», – повідомив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко.

Він наголосив, що значимість таких показників тим більша, враховуючи складність економічної ситуації в країні: загальний обсяг капітальних інвестицій в економіку знизився на 6%, у тому числі у промисловість – на 22,1%.

За словами Міністра, капітальні інвестиції у галузь сільського господарства зросли на 17,1%, у лісове господарство – на 65,2%, а у рибне господарство – взагалі у 2,3 раза.

«Збільшилася питома вага інвестицій у галузь сільського господарства у загальних обсягах капітальних інвестицій в економіку України – з 8,2 до 10,7%. Це дало можливість пригальмувати загальний спад обсягів інвестування», – наголосив очільник Міністерства.

Прес-служба Мінагрополітики України